

B. Elvin:

Teatrul și interogația tragică

Foarte interesantă, cartea lui B. Elvin „Teatrul și interogația tragică” deschide o perspectivă panoramică asupra dramaturgiei occidentale contemporane, ale cărei rădăcini se împletesc cu prestigioasa arborescență a teatrului antic, realizându-se astfel peste veacuri un transfer de substanță tragică. „Trăim sub semnul tutelar al tragicului... iar demnitățile inteligenței a devenit sinonimă cu recunoașterea tragicului” declară autorul. Termenul nu este însă total preluat în accepția lui știută, ci suportă o serie întreagă de corective și adaptări, definit când prin eroism, când prin „dilema” protagoniștilor în fața ambivalențelor și echivocurilor propriilor acțiuni, când prin „sentimentul inutilității oricărui efort, ori al patosului existenței. Definițiile de altfel abundă, autorul părăsindu-le și reluându-le rînd pe rînd, poate dintr-o stăruitoare nevoie de precizie sau dintr-o excesivă probitate intelectuală, simțind că de largă este sfera noțiunii și că de insuficiente sau rebele cuvintele menite s-o cuprindă și s-o acopere. Contentînd discursul Coanei Pipa din *Ūcigaș fără simbrie*, B. Elvin, împrumutînd punctul de vedere al dramaturgului respectiv, denunță incapacitatea de a comunica a limbajului, ce, depășind uneori voința omului și dominînd-o, se revelează ca o forță recalcitrantă și anarhică (*Cîntăreșca cheală*), așa încît, în ultimă instanță, expresia nu înseamnă nimic altceva decît o încercare caducă de „a conjuga mimicul cu mimicul” (Beckett). Autorul se ferește deci de orice formulare categorică, de orice disjuncții și determinări prea tranșante, de orice clasificări sau opinii dogmatice, estompînd conturile, prea acuzate prin repetate adaosuri de nuanțe, și înconjurîndu-le, ca într-o pictură impresionistă, de o aură luminiscentă de semnificații ce se conjugă, se contopesc ori se răsfrîu în multiple irizații, făcute nu să îngreuneze și să complice lectura, ci, dimpotrivă, să netezească dificultățile, să preîntîmpine obiecțiile și îndoielile, pentru ca prin fluiditatea discursului, înțelegerea să poată parcurge toate meandrele și confluențele.

Întrebările de care a fost încolțit și între care se zbate occidental zilelor noastre a condus teatrul spre „un proces generalizat al lumii”. Eseul lui B. Elvin își propune așadar să prezinte și să studieze dosarul acestui proces, analizînd depozițiile, selecțînd și decantînd ideile, răspunsurile, pentru

a le conexe apoi după tangențe și similitudini.

Spirit speculativ, cu multă inițiativă și cu unele interpretări surprinzătoare, B. Elvin este în același timp un spirit metodic și organizat, străduindu-se să păstreze riguros echilibrul argumentației și fundamentînd-o pe un sistem bogat și divers de referințe și citate din esteticii reprezentativi ai teatrului occidental (există chiar un citat din Apocalipsul lui Ioan, care este pomenit nu în calitate de estetician, nici de dramaturg, ci ca inspirator al anumitor circumstanțe din piesa lui Eugen Ionescu, *Foamea și setea*).

Inregistrînd amănunțit și judicios mărturiile aduse de cei patru corifei ai teatrului modern — Bertold Brecht, Jean-Paul Sartre, Eugen Ionescu și Samuel Beckett (fără a neglija să-l amintească și pe Camus, cu *Caligula* și *Starea de asediu*) —, autorul „Interogații tragice” caută să stabilească pentru început „punctele cardinale ale procesului” pentru a se ocupa apoi de zona de influență în care se află „bastarzii” — Dürrenmatt, Max Frisch, Peter Weis și Hochhuth (cu *Vicarul*), fără a pierde din vedere filiațiile ce duc spre diverse capete de linie (Giraudoux, Anouilh, Jarry, O'Neill și, mai departe, Ibsen și Cehov), și, după ce trece în revistă operele „tinerilor furioși” (Harold Pinter, în primul rînd, Osborne, Peter Shaffer, John Arden, Arnold Wesker, Robert Bolt), încheie printr-un scurt popas în peisajul dramaturgiei americane, oprindu-se asupra citorva dintre piesele reprezentative ale lui Arthur Miller, și ale lui Edward Albee și, mulțumindu-se să-l pomenască în treacă pe Tennessee Williams, ca pe un „dotat scriitor de melodrame”.

„Procesul continuă” spune în concluzie B. Elvin. Se pare că procedura încă nu e completă, de aceea se întîrzie mereu pronunțarea sentinței; dar oricît de contradictorii sau divergente ar fi depozițiile și pledoariile, oricît de „aprig și dinamitar” ar fi actul de negație pe care-l constituie ele, „de ce declară eroul acestui teatru război universului și lui însuși? (citez cuvintele autorului). Oare nu pentru a revendica o lume care să răspundă exigențelor sale? Și în numele căror valori se persecută și se pedepsește el? Oare nu în numele omului? Cine dacă nu omul e sursa de energie, justificarea și speranța acestui teatru disperat?”

Ovidiu Constanținescu